

SÖDERMANLAND

ALKOHOLENS SAMHÄLLSKONSEKVENSER

OM STUDIEN

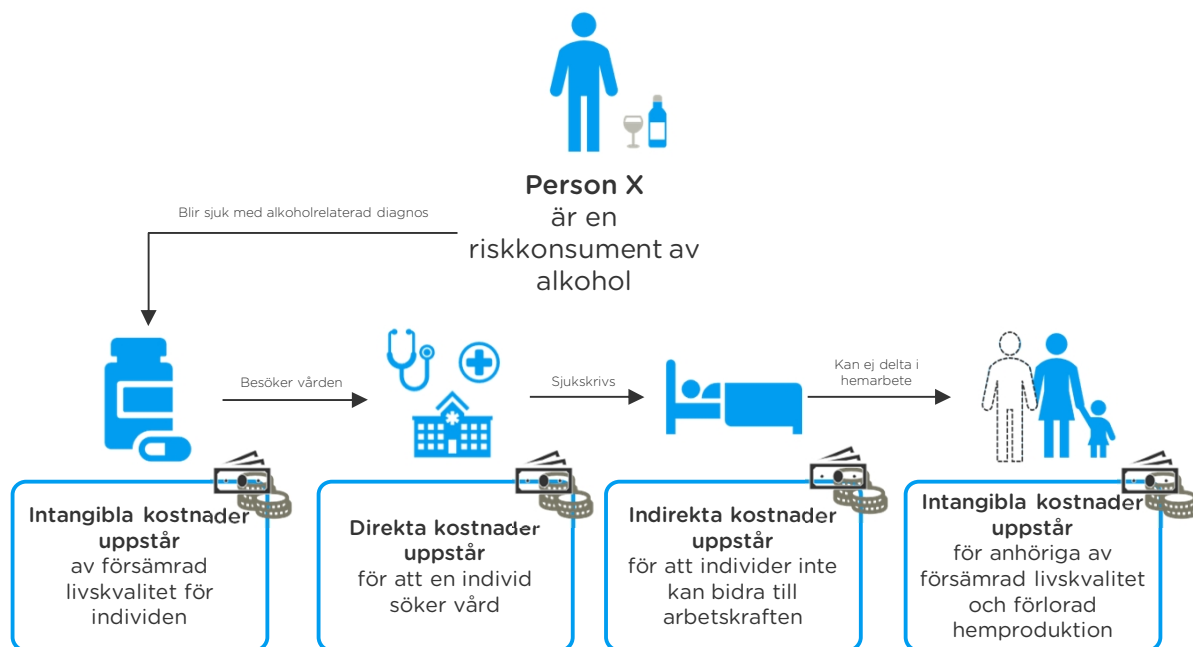
Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Södermanland. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Södermanland.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I SÖDERMANLAND

Invånare i Södermanland konsumerar i genomsnitt 8,12 liter alkohol per person och år (2017). Det innebär att alkoholkonsumtionen i regionen är lägre än det nationella genomsnittet. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Även antalet dryckestillfällen är något lägre än i landet i genomsnitt. Under 2017 var antalet dryckestillfällen sju procent färre än i rikssnittet. Intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, är lägst i landet. I Södermanland uppger 23 procent att de intensivkonsumerat vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

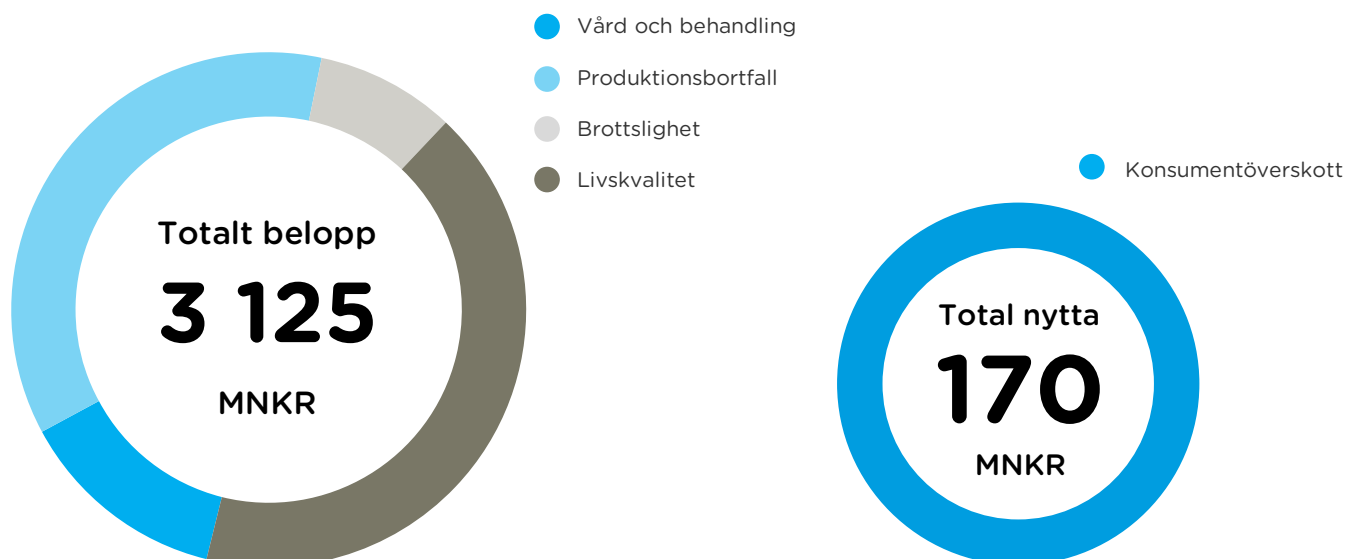
8,12
liter per invånare

23 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Södermanland har tolv procent av männen och sju procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Det innebär att regionen har en andel invånare med riskfylld konsumtion som är strax under genomsnittet i Sverige. Andelen är fem procent lägre för män och 21 procent lägre för kvinnor än genomsnittet. I Södermanland uppger 18 procent av invånarna att de inte dricker alkohol, vilket går att jämföra med rikssnittet 16 procent.

De totala kostnaderna uppgår till 3 125 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 170 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 10 727 kronor, vilket är åtta procent högre än riksgenomsnittet. Nyttorna uppgår till 568 kronor per capita.

KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

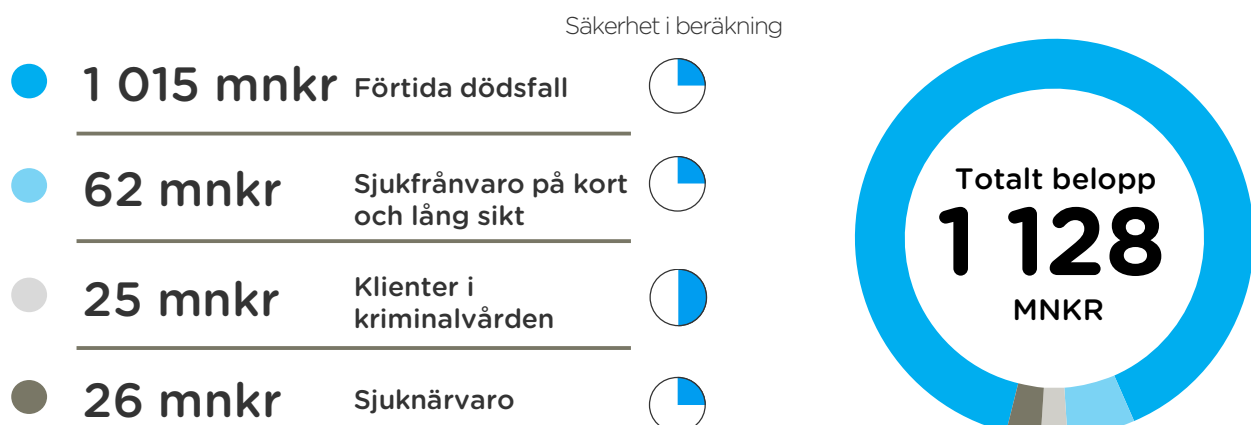
De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Södermanland uppgår till 414 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 422 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna per capita är tolv procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna förekommer i socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Södermanland har högst alkoholrelaterade kostnader per capita i landet för socialtjänsten. Samtidigt är det regionen med lägst antal alkoholrelaterade vårdtillfällen per capita och näst lägst vårdkostnader per capita i hälso- och sjukvården.

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Södermanland uppgår till 1 128 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 3 871 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är fem procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Utmärkande för Södermanland är den relativt höga kostnaden per capita för produktionsbortfall som uppstår av att någon avtjänar ett fängelsestraff. Den är den tredje högsta per capita i landet.

KOSTNADER

Brottlighet

De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottlighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Södermanland är 1 096 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 942 kronor per invånare i regionen. Detta är 33 procent högre kostnader än rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för rättsväsende, vilket stämmer överens med övriga regioner. Det som särskilt utmärker kostnaderna för alkoholrelaterad brottlighet i Södermanland är de höga kostnaderna per invånare för egendomsskador och rättsväsendet.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

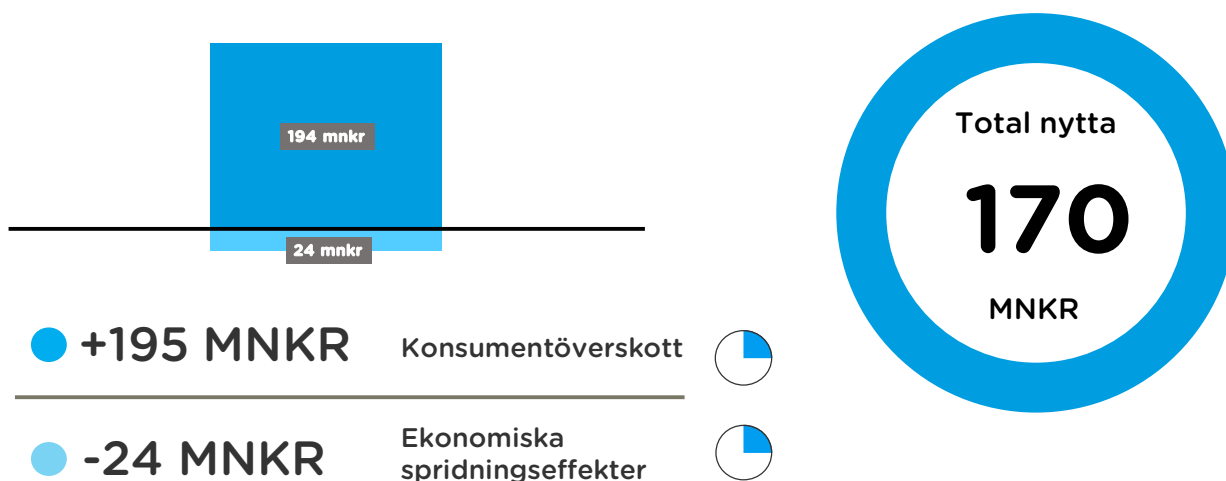
Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna för förlorad livskvalitet i Södermanland till 1 309 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 493 kronor per invånare i regionen. Detta är fyra procent över rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som särskilt utmärker de intangibla kostnaderna i Södermanland är lägre livskvalitet av alkoholkonsumtion, där Södermanland har den näst högsta regionala kostnaden per invånare.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumентöverskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Därför kan nyttovärderingen vara negativ.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Södermanland uppgår till cirka 170 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 568 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka 26 procent under genomsnittet per invånare i Sverige. Nyttoeffekterna i Södermanland utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Sett till nyttan utifrån perspektivet ekonomiska spridningseffekter, uppskattas istället en negativ nytta utifrån beräkningsantagandet att alkoholkonsumtion och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor mindre viktig för Södermanlands ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Vården arbetar med alkoholfrågor

Enligt företrädare för Region Sörmland sker ett aktivt arbete inom vården för att hantera alkoholfrågorna. Det sker dels genom olika former av informationsinhämtning samt genom vissa förebyggande insatser. På varje vårdcentral finns exempelvis en hälsokoordinator som ansvarar för alkoholfrågor och som ser till att alkohol som samhällsproblem inte glöms bort i vårddebatten.

År 2020 infördes rekommendationer om alkoholstopp inför operationer. Syftet med alkoholstoppet är att ge kroppen bästa möjliga förutsättningar under operation, återhämtning och rehabilitering.¹ Utöver detta ger alkoholstoppet möjlighet för patienten att reflektera kring sitt alkoholintag och bidrar därmed till att öka medvetenheten kring alkoholkonsumtionen.

I Region Sörmland genomförs varje år hälsosamtal med individer som är 40, 50 och 60 år. Samtalen fokuserar generellt på hälsofrågor, men innehåller även specifika frågor om alkoholkonsumtion. Detta hjälper regionen att få en överblick över hur konsumtionsmönstren ser ut i olika åldersgrupper och hur konsumtionen förändras över tid.

Flera förebyggande åtgärder inom ramen för ANDT-arbetet

Region Sörmland arbetar aktivt med olika åtgärder för att öka medvetenheten kring alkoholkonsumtionen hos beslutsfattare och andra ansvariga inom branschen.² Dessa åtgärder inkluderar bland annat:

- En länsövergripande tillsyn inom alkoholområdet som är samordnad mellan kommuner, Polisen, Skatteverket och Länsstyrelsen
- Aktivt arbete med metoden Ansvarsfull alkoholservering
- Utbildning i alkohollagen för ansvariga kommunpolitiker i länet

¹ Vårdguiden, Region Sörmland "Levnadsvanor i samband med operation i Sörmland"

² Länsstyrelsen Södermanland "Samlade regionala ANDT-strategi med åtgärdsprogram 2018-2021."

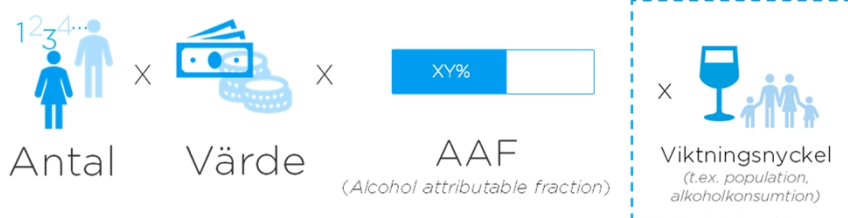
Bildkälla: Robert Eklund, unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. antal sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

